

УДК 330.341.1

І.В. Юхновський

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІКИ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ТА НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ

Досліджено сутність та структуру інноваційно-інвестиційного потенціалу економіки. Систематизовано основні підходи щодо трактування та виокремлення основних напрямів формування інноваційно-інвестиційного потенціалу в контексті забезпечення потреб розширеного відтворення економіки.

Ключові слова: потенціал, інноваційний потенціал, інвестиційний потенціал, інноваційно-інвестиційний потенціал, інвестиційні ресурси, інноваційна діяльність.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю активізації інноваційно-інвестиційного процесу в умовах світової фінансово-економічної кризи з метою подолання економічного спаду та підвищення конкурентоспроможності економіки. Фактично налагоджений процес відтворення інноваційно-інвестиційного потенціалу економіки створює необхідні передумови для нарощення виробництва конкурентоспроможної продукції та забезпечення інтенсивного економічного зростання. У цьому аспекті актуалізується проблема дослідження сутності та структури, а також значення інноваційно-інвестиційного потенціалу як основного ресурсу та детермінанти економічного розвитку з метою подальшого врахування в розробці державної стратегії розвитку.

Аналіз останніх публікацій свідчить про значні здобутки зарубіжних та вітчизняних вчених у дослідженні сутності інноваційного потенціалу. Йдеться про праці: В. Базилевича, І. Балабанова, Л. Беззубко, Є. Галушка, С. Ілляшенка, І. Капітана, Д. Кокурина, Є. Лапіна, Є. Марченка, А. Поповича, Д. Черваньова та ін. Значну увагу дослідженню сутності, особливостей формування та реалізації інвестиційного потенціалу приділили: А. Алчіан, В. Бочаров, В. Геєць, А. Єгоров, Е. Забарна, І. Лукінов, Н. Мешко, В. Осецький та ін. Водночас проблема змісту й особливостей відтворення інноваційно-інвестиційного потенціалу ринкової економіки, його структури в умовах сучасного динамічного розвитку світового співтовариства залишається недостатньо дослідженою.

Мета дослідження полягає в проведенні комплексного аналізу сутності та структури інноваційно-інвестиційного потенціалу економіки та розробці на цій основі обґрунтованих рекомендацій щодо його ефективної реалізації. Наразі недостатньо дослідженим є питання змісту та особливостей відтворення інноваційного, інвестиційного та інноваційно-інвестиційного потенціалів економіки.

Виклад основного матеріалу. В сучасних словниках слово «потенціал» (від лат. «potentia») тлумачиться як засоби, запаси, джерела, які можуть бути використані, [1]. Водночас у таких словниках (наприклад, під редакцією В. Бутромєєва та ін.) наводяться дві дефініції даного поняття: перша визначає його як сукупність наявних засобів, можливостей, джерел; друга – як суто фізичний аспект: точкова енергетична характеристика будь-якого силового поля [2, с. 275]. У Великій Радянській енциклопедії поняття «потенціал» трактується як сила, потужність, можливість, здатність, що існує в прихованому вигляді і здатна проявитися за певних умов [3, с. 428]. «Великий енциклопедичний словник» трактує потенціал, по-перше, як засоби, запаси, джерела, що є в наявності і які можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення визначених цілей, реалізації плану, розв'язання завдання, по-друге, як можливості окремої особи, суспільства, держави в конкретній галузі, зокрема економіці [4].

Зазначені трактування змісту поняття «потенціал» дають змогу зрозуміти його природу та його основну сутність. Ця сутність розкривається через три взаємопов'язані та взаємозалежні ознаки. Перша – це його зміст: засоби, запаси, ресурси. Друга – це здатність, можливість та необхідність мобілізації цих ресурсів, засобів. А третя – це мета, ціль мобілізації і використання вищезазначених ресурсів. Відтак реалізація поняття потенціал, як і інноваційно-інвестиційний потенціал, потребує всіх трьох його складових, іманентно притаманних умов. Вітчизняні та іноземні вчені також по-різному трактують поняття потенціал [табл. 1]. Г. Нойбауер та В. Архангельський розглядають потенціал як засоби, запаси, джерела, що можуть бути використані для вирішення певного завдання, досягнення визначеної мети, можливості окремого індивіда, суспільства, держави в певній сфері [5, с. 65; 6]. Водночас С. Кравченко та І. Кладченко трактують потенціал як здатність матерії переходити від можливості до реальності, з одного стану в інший (наприклад, від старого до нового). При цьому потенціал – це міра єдності досягнутого, котре може бути використане з певною ціллю, і можливого, тобто такого, що може бути досягнуто за певних умов [9].

Таблиця 1

Трактування сутності поняття «потенціал» науковцями

Дослідник	Трактування
Г. Нойбауер	засоби, запаси, джерела, що можуть бути використані для вирішення певного завдання, досягнення визначеної мети, можливості окремого індивіда, суспільства, держави в певній сфері [5, с. 65]
Д. Черников	сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів [6]

Ф. Євдокимов, О. Мізіна	ступінь потужності в якому-небудь відношенні, сукупності засобів, необхідних для чого-небудь [7, с. 55]
Л. Абалкін	узагальнена збірна характеристика ресурсів, прив'язана до місця і часу [6]
Б. Мочалов	сукупність накопичених ресурсів та їх використаних і невикористаних потенційних можливостей у сфері виробництва матеріальних благ та послуг з метою найбільш повного задоволення потреб суспільства [8]
В. Архангельський	засоби, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або розв'язання певного завдання [6].
С. Кравченко, І. Кладченко	здатність матерії переходити від можливості до реальності, з одного стану в інший (наприклад, від старого до нового). При цьому потенціал – це міра єдності досягнутого, котре може бути використане з певною ціллю, і можливого, тобто досяжного за певних умов [9].

Джерело: розроблена самостійно.

Отже, виходячи з проведеного аналізу, можна охарактеризувати поняття «потенціал» як складне, багатоманітне поняття, що уособлює насамперед ресурси, засоби, джерела, необхідні для функціонування системи та в разі реалізації можливості їх мобілізації і використання, за певних умов, здатні надати розвитку системи якісно новий імпульс.

Загальновідомо, що стрімкий економічний і науково-технологічний розвиток розвинених економік у другій половині ХХ ст. став наслідком появи значної кількості винаходів та нововведень. Поява інновацій, які значно вплинули на продуктивність праці та витрати виробництва, стала результатом дії науково-технічного прогресу. Відповідно трансфер технологій, імплементація нововведень у виробництво потребує значних фінансових ресурсів, інвестицій, що і обумовлює поєднання категорій: інновації та інвестиції.

Аналіз засвідчує, що категорія «інноваційно-інвестиційний потенціал» (ІІП) стала об'єктом дослідження зарубіжних науковців у середині 70-х рр. ХХ ст. Найчастіше науковці розкривають сутність ІІП шляхом аналізу його структури. При цьому в структурі інноваційно-інвестиційного потенціалу виділяють дві його підсистеми, які, взаємодоповнюючи одна одну, мають своїм результатом ІІП. Ці підсистеми – інноваційний та інвестиційний потенціали (ІІ та ІнвІІ).

Беззаперечно, що інноваційна система загалом і інноваційний потенціал зокрема є основою інтенсивного економічного розвитку. Так, Ю. Яковець зазначає, що інноваційний потенціал – це основна ресурсна база розвитку країни [10].

З огляду на основну ознаку сутності інноваційного потенціалу як чинника економічного розвитку можна виділити шість його проявів, зрізів трактувань (табл. 2).

Таблиця 2

Трактування поняття «інноваційний потенціал» зарубіжними та вітчизняними дослідниками

№	Підхід, зріз	Дослідник	Трактування
1	Як складової інтелектуального потенціалу	Є. Лапін [23, с. 37–38]	«Інноваційний потенціал разом з інформаційним є складовими частинами інтелектуального потенціалу підприємства. Вони (потенціали)...допомагають підняти рівень і ефективність технологій»
2	Як інтегральної сукупності інших потенціалів і як складової економічного потенціалу	Н. Папп [13]	«Під інноваційним потенціалом розуміється єдність і взаємодія наукового, освітнього, управлінського і модернізованої частки освітнього потенціалу»
		С. Ілляшенко [14, с.179]	«Інноваційний потенціал – це частина економічного потенціалу, що забезпечує розвиток науки і техніки і впровадження їх досягнень в економіку, забезпечуючи тим самим зростання»
3	Як здатності системи до зміни, досягнення нового стану	Е. Марченко, М. Разумова [15]	«...як здатність, можливість системи до трансформації фактичного порядку речей в новий стан з метою задоволення існуючих або нових виникаючих потреб...»
		Л. Беззубко [16, с. 11]	«...це така собі характеристика здатності системи до зміни, вдосконалення, прогресу»
4	Як сукупності ресурсів, що забезпечують здійснення інноваційної діяльності	І. Балабанов [24, с. 201]	«Інноваційний потенціал – це сукупність різних видів ресурсів, включаючи матеріальні, фінансові, інтелектуальні, науково-технічні і інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності»
5	Як сукупності можливостей використання продуктивної сили ресурсу та забезпечення інноваційного процесу	М. Льїн [23, с. 179] ?? Нема в списку!	«...як система, що забезпечує створення і впровадження у виробничу і соціальну практику науково-технічної інформації, необхідної для підвищення економічної і соціальної ефективності всіх сфер людської діяльності у конкретних соціально-економічних і організаційних умовах»
6	Як міри здатності і готовності економічного суб'єкта здійснювати інноваційну діяльність	Є. Галушко [25]	«...як здатність розробляти і впроваджувати нововведення у відповідності з необхідними якісними стандартами з метою адаптації до змін у зовнішньому середовищі...»
		В. Василенко [26, с. 9]	«.. як здатність господарства чи суб'єкта господарювання виробити нову, наукомістку продукцію, що відповідає вимогам ринку...»
		І. Капітан [27, с. 130]	«...інноваційний потенціал підприємства передбачає реальну або ймовірну спроможність підприємства виконувати цілеспрямовану роботу у сфері розроблення, виробництва і впровадження інноваційного продукту або процесу...»

Джерело: розроблена самостійно.

Перший зріз. Прихильники цього підходу позиціонують ІІІ як «нагромаджену визначену кількість інформації щодо результатів науково-технічних робіт, винахо-

дів, дослідно-конструкторських розробок, прикладів нової техніки та продукту [11, с. 29]. Цікавим є підхід спеціалістів Інституту стратегічних інновацій Росії, згідно з яким інноваційний потенціал розглядається як ядро загального підприємницького потенціалу підприємства, органічно входячи до його складових – науково-технічної, виробничо-технологічної, фінансово-економічної сфери діяльності [12].

Другий зріз. Досить поширеним є ототожнення інноваційного потенціалу з науково-технологічним. Так, наприклад, Н. Папп під інноваційним потенціалом розуміє єдність і взаємодію наукового, освітнього, управлінського і модернізованої частки технічного потенціалу [13]. Вітчизняний дослідник С. Ілляшенко розглядає інноваційний потенціал як підсистему більш складної категорії: «це частина економічного потенціалу, що забезпечує розвиток науки і техніки і впровадження їх досягнень в економіку, забезпечуючи тим самим її зростання» [14, с. 179].

Третій зріз. На думку Е. Марченко та М. Разумова, категорії «інноваційний потенціал» та «науково-технологічний потенціал» (НТП) знаходяться на одному рівні, однак саме в ІП міститься реалізація НТП [15]. Також ці дослідники, як і декотрі вітчизняні науковці [16, с. 11], визначають ІП як здатність, спроможність системи до трансформації фактичного порядку речей в новий стан з метою задоволення існуючих або нових потреб, тобто ІП – це характеристика здатності системи до зміни, вдосконалення, прогресу. Отже, ефективно використання ІП забезпечує перехід від прихованої можливості до реальної.

Четвертий зріз. Як вважають С.І. Архієреєв та Т.В. Тарасенко, «...інноваційний потенціал відображає можливість подальшого удосконалення інновацій, виникнення на їх основі інших інновацій, а також поширення їх на нові галузі й отримання соціоекономічного ефекту...». На їхню думку, «...інноваційний потенціал країни є сукупністю способів і можливостей в галузі освіти і виробництва, які втілюють новітні досягнення і НТП...» [17, с. 5]. Іншими словами, інноваційний потенціал економіки країни – це сукупність науково-технічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних і культурно-освітніх можливостей, необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки. Аналогічної думки дотримується і російський дослідник Д. Кокурін, на думку якого «інноваційний потенціал містить невикористані, приховані можливості нагромаджених ресурсів, які можуть бути задіяні для досягнення цілей економічних суб'єктів» [18, с. 111].

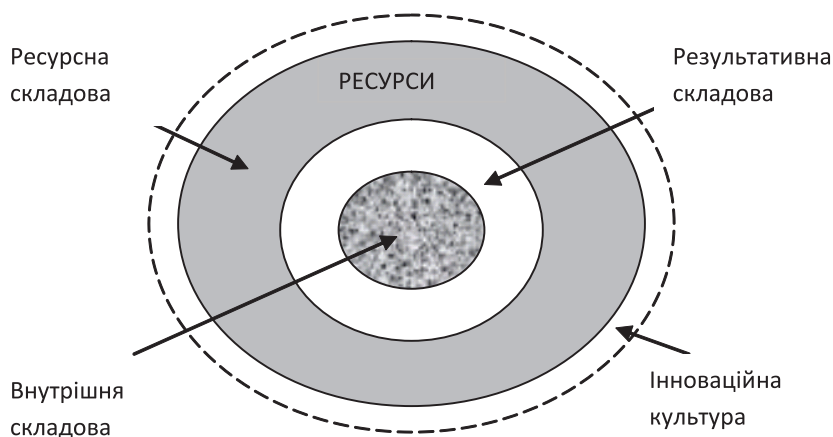
П'ятий зріз. Цю ознаку ІП дослідники трактують як «здатності різних галузей народного господарства виробляти наукомістку продукцію, що відповідає вимогам світового ринку» [19, с. 131]. Вчені також відносять сюди «сукупність факторів і умов, необхідних для здійснення інвестиційного процесу» [20, с. 55].

Шостий зріз. Поняття інноваційного потенціалу економічної системи розкриває комплексну характеристику підприємства-новатора на відміну від окремих характеристик його діяльності, виробничого, економічного, науково-технічного, кадрового [21, с. 20]. Інноваційний потенціал характеризує стан внутрішнього середовища організації, яка включає в себе об'єктивні і суб'єктивні фактори.

Також вчені трактують це поняття як «сукупність науково-технічних, технологічних, інфраструктурних, фінансових, правових, соціокультурних і інших можливостей, що забезпечують сприйняття й реалізацію нововведень, тобто одержання інновацій», що розкриває кінцеву мету використання вищезазначених ресурсів – створення інновацій [22, с. 25]. Іншими словами, таке трактування ІП виражає здатність, готовність, наявність можливості створювати і реалізовувати інновації. При цьому під здатністю розуміється наявність і збалансованість структури компонентів потенціалу, а під готовністю – достатність рівня розвитку потенціалу для формування інноваційної моделі економіки [12].

Таким чином інноваційний потенціал можна охарактеризувати як складову економічного потенціалу, яка містить систему ресурсів, здібностей та можливостей, які забезпечують спроможність та здатність здійснювати інноваційну діяльність, впровадження досягнень НТП, розробку та реалізацію нововведень та підтримку інноваційного процесу, дають змогу перейти в якісно новий стан розвитку з метою досягнення конкурентоспроможності економіки.

Загальновідомо, що сутність будь-якого предмета чи об'єкта пізнається через його структуру. Щодо структури інноваційного потенціалу, то найчастіше науковці виділяють три основні його складові: ресурсну, результативну та внутрішню. Слід зазначити, що дане структурування ІП, запропоноване Д. Кокурінім [18, с. 126], було доповнене вітчизняним дослідником Л. Беззубком, який додатково виокремив четверту складову інноваційного потенціалу – інноваційну культуру (рис. 1).

Рис. 1 Структура інноваційного потенціалу [16, с. 13]

Ресурсна складова інноваційного потенціалу є її основним фундаментальним елементом та безпосередньо впливає на формування інноваційного потенціалу. Він містить у собі компоненти, що мають різне функціональне призначення: фінансові, матеріально-технічні, інформаційні, людські та інші види ресурсів. Відповідно кожен із цих компонентів виконує формоутворюючо-ресурсну функцію формуван-

ня інноваційного потенціалу. Так, наприклад, фінансові ресурси є органічною єдністю ресурсів, що складає множину фінансових запасів та джерел, які в будь-який час можуть бути акумульовані для досягнення певних цілей або виконання певних завдань. Важливість цих ресурсів пояснюється їх участю у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності, тобто фактично це фінансова потужність економічного суб'єкта. Матеріально-технічні ресурси своїм речовинно-матеріальним підґрунтям забезпечують техніко-технологічну базу ІП, що буде в подальшому впливати на інноваційну діяльність. Інформаційні ресурси характеризуються можливістю використання різних корисних моделей, зразків, проектів в інноваційній діяльності. Характерною ознакою інформаційних ресурсів є їх невичерпність і можливість нагромаджуватися. Дуже вагомим є значення людського ресурсу. Людський ресурс не просто виконує функцію забезпечення і формування, він виконує креативну функцію, надаючи змогу творити та вдосконалювати існуючі товари, технології, процеси виробництва та впливати на інші компоненти ресурсної складової. Цей нематеріальний ресурс охоплює сукупність проінвестованих суспільно доцільних виробничих загальнолюдських навичок, знань, умінь, якими володіє людина, які їй належать, невіддільні від неї й практично використовуються в повсякденному житті [28, с. 51–52].

Важливою складовою інноваційного потенціалу є його результативна складова. Результативна складова уособлює мету використання інноваційного потенціалу – створення або покращення товару, вдосконалення технології виробничого процесу. Фактично цей компонент ІП не просто визначає мету інноваційної діяльності, – його досягнення і реалізація створюють та визначають можливості відтворення, нагромадження і збільшення інших компонентів ІП, особливо ресурсного. Водночас ефективно поєднання і використання ресурсної компоненти ІП створює передумови для реалізації результативної складової. У цьому і полягає діалектика взаємозв'язку складових інноваційного потенціалу.

Внутрішня складова інноваційного потенціалу є не що інше, як «важіль» та механізм, що забезпечує поєднання і використання ресурсної та результативної складових. Цей компонент характеризує цілеспрямованість інноваційної діяльності, можливість досягнення поставлених цілей та виконання завдань, включає способи і методи управління інноваційним процесом. Іншими словами, дана складова відповідає за всі етапи реалізації інноваційного процесу, включаючи створення і генерацію нового продукту, його вдосконалення, забезпечуючи зв'язок виробництва з наукою через трансфер технологій та виробництва з ринком, реалізуючи ідеї, вимоги та запити споживчого попиту.

Інноваційна культура як компонент ІП представляє собою міру сприйнятливості організації (регіону, країни) нововведень, досвід впровадження нових проектів, політик менеджменту в області інновацій, відношення персоналу (людей) до новацій [16, с. 17]. Ця складова є каталізатором відтворення інновацій.

Іншою підсистемою ІП є його інвестиційний потенціал. ІнвП органічно співіснує з ІП, взаємодоповнюючи один одного. Діалектика взаємодії ІП та ІнвП полягає

в тому, що реалізація інвестиційного потенціалу здатна забезпечити перехід від економічного зростання до інтенсивного економічного розвитку лише за умови залучення та використання інноваційного потенціалу. У свою чергу, інноваційний процес, генерування новацій, трансфер інновацій економічно обґрунтовані та можливі лише за наявності інвестиційних ресурсів.

Узагальнення наявних підходів дозволяє виділити шість основних трактувань інвестиційного потенціалу [табл. 3].

Таблиця 3

Трактування категорії «інвестиційний потенціал» іноземними та вітчизняними науковцями

№	Підхід	Дослідник	Трактування
1	Як ресурсів інвестицій	А. Алчіан [29, с. 80]	«...впорядкована маса фінансових, технічних і трудових ресурсів, які направляються в економіку і забезпечують розширення її можливості вирішувати проблеми соціального розвитку»
2	Як здатності до освоєння ресурсів	А. Єгоров [30, с. 27]	Інвестиційний потенціал – здатність економічної системи і її окремих суб'єктів освоїти інвестиційні ресурси
3	Як можливості взаємодії інвестора та реципієнта	В. Соколев, В. Шердяков [32, с. 58]	«...як діалектику взаємодії інвесторів та реципієнтів інвестицій стосовно використання джерел довгострокового прогресивно направленої розвитку в окремо визначеному господарському середовищі»
4	Як інвестиційної привабливості	Н. Мешко [12]	Інвестиційний потенціал складається як сума окремих потенціалів, що характеризують основні макроекономічні параметри регіону і впливають на його інвестиційну привабливість
5	Як ресурсного забезпечення розширеного відтворення	Н. Намлієва [34]	Під інвестиційним потенціалом найчастіше розуміють можливості підприємства задовольняти потреби розширеного відтворення
6	Як взаємодію інвестиційного попиту та пропозиції	В. Бочаров [33]	Інвестиційний потенціал – це реальна пропозиція інвестиційних ресурсів (капіталу), опосередкована конкретним (або потенційним попитом)

Джерело: розроблена самостійно.

Як економічну категорію інвестиційний потенціал вчені почали досліджувати у 70-х рр. ХХ ст. При цьому ІнВП насамперед ототожнювався з ресурсами, що дозволило виділити основний його елемент – інвестиційні ресурси. Так, наприклад, А. Алчіан визначає, що інвестиційний потенціал – це «...впорядкована маса фінансових, технічних і трудових ресурсів, які спрямовуються в економіку і забезпечують розширення її можливості вирішувати проблеми соціального розвитку» [29, с. 80]. У другій половині 80-х рр. під ІнВП стали розуміти не лише обсяг ресурсів (і їх нагромадження), але й здатність економічної системи і її окремих суб'єктів освоїти ці ресурси [30, с. 27]. Тобто, фактично, якщо в основі першого підходу лежало дослідження формування ІнВП, то другий підхід сконцентрувався на його реалізації. Йдеться про трактування інвестиційного потенціалу як сукупності наявних ліквідних ресурсів і можливість економіки їх прийняти та використати на фінансування

інвестицій в реальному секторі з метою задоволення сукупного інвестиційного попиту [31]. Сучасне трактування ІнвП відображає діалектику взаємодії інвесторів та реципієнтів інвестицій стосовно використання джерел довгострокового прогресивно спрямованого розвитку в окремо визначеному господарському середовищі [32, с. 58].

Заслуговує на увагу позиція російського дослідника В. Бочарова, який трактує сутність інвестиційного потенціалу з загальноекономічної точки зору як реальну пропозицію інвестиційних ресурсів (капіталу), опосередковану конкретним (або потенційним) попитом [33]. Йдеться про здійснення інвестиційної діяльності в ринкових умовах, де на інвестиційному ринку відбувається взаємодія його елементів – інвестиційного попиту та пропозиції.

Зауважимо, що в науковій економічній літературі існує підхід, згідно з яким інвестиційний потенціал країни характеризується сукупністю макроекономічних показників, зокрема темпами економічного зростання, співвідношенням споживання і нагромадження, процентною ставкою, нормою прибутку, рівнем і динамікою інфляції, споживчим попитом населення, наявністю і співвідношенням чинників виробництва, ступенем розвитку інфраструктури тощо. Таким чином, врахування цих умов свідчить про інвестиційну привабливість економіки.

Вітчизняний дослідник Л. Беззубко розглядає інвестиційний потенціал як кількісний показник, що враховує основні макроекономічні характеристики, насиченість території факторами виробництва (природними ресурсами, робочою силою, основними засобами, інфраструктурою і т.д.), споживчий попит населення та інші показники [16, с. 7].

В офіційних інформаційно-ілюстративних матеріалах «Україна. Погляд у XXI століття» [35], підготовлених до Щорічних зборів Європейського банку реконструкції та розвитку, інвестиційний потенціал України розглядається як сума:

- інтелектуального потенціалу (рівень використання науково-технічних знань у виробництві ВВП);
- земельного потенціалу (забезпеченість України земельними ресурсами);
- ресурсно-сировинного (забезпеченість України запасами корисних копалин);
- енергетичного (рівень енергетичної насиченості економіки);
- комунікаційного (рівень розвитку транспорту, зв'язку);
- правового (забезпечення правових умов для вкладення інвестицій).

Дослідник К. Покатаєва на мезо- та макрорівні розглядає інвестиційний потенціал як комплексну характеристику сукупної здатності економіки регіону або держави щодо здійснення інвестиційної діяльності у всіх сферах, що охоплює не тільки наявний інвестиційний капітал, але й сукупність об'єктивних передумов для інвестування, тобто самовизначається рівнем розвитку та ефективності часткових потенціалів [36, с. 264]. До таких часткових потенціалів відносять: економічний, фінансовий, виробничий, ресурсно-сировинний, інноваційний, трудовий, інституціональний, інфраструктурний, соціальний потенціали регіону, держави.

Таким чином, інвестиційний потенціал економіки – це система фінансових, трудових, технічних ресурсів, що забезпечують інвестиційну привабливість економіки та виражають здатність до інвестування та до абсорбції капіталу з метою задоволення потреб розширеного відтворення.

Поєднання ІП та ІнвП має своїм наслідком формування ІПП. Він є фундаментальною основою забезпеченням розширеного відтворення.

Аналіз засвідчує, що дослідженню інноваційно-інвестиційного потенціалу на макрорівні приділено недостатню увагу дослідників. Вітчизняний науковець Н. Мешко розглядає інвестиційно-інноваційний потенціал держави як сукупність потенціалів регіонів, посилену ефектом синергії та організаційним механізмом цілеспрямованої державної політики на сталий економічний розвиток та зміцнення міжнародного становища держави [12]. Відповідно ІПП регіону вчений визначає як максимальну спроможність суб'єктів ринку та складових фінансової інфраструктури генерувати інвестиційні ресурси та трансформувати їх в інноваційні продукти і процеси, ефективно використовуючи характерні регіональні особливості і забезпечуючи стале економічне зростання та реалізацію соціально-економічних програм регіону [12].

Водночас вітчизняний економіст Е. Забарна трактує ІПП як здатність господарської одиниці розвиватися на власній основі в майбутньому, що підкріплена сукупністю наявних ліквідних ресурсів і можливостей економіки їх використовувати на фінансування інвестицій з метою динамічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності [21, с. 117]. На нашу думку, дане визначення є найбільш доцільним та найповніше розкриває зміст ІПП, оскільки: по-перше, розкриває зміст даної категорії як потенціалу через здатність (здібність); по-друге, виявляє основу, фундамент його формування – наявні ліквідні ресурси, інвестиційні джерела; по-третє, враховує здатність економіки абсорбувати ці ресурси через можливість їх використання на фінансування інвестицій; по-четверте, враховує інноваційну спрямованість реалізації ІПП, основну мету – динамічний розвиток та підвищення конкурентоспроможності економіки. Доповнити дане визначення ІПП можна було б, додавши таку складову інвестиційного потенціалу, як інвестиційна привабливість.

Узагальнюючи наявні підходи, ІПП можна визначити як систему інноваційно-інвестиційних ресурсів, факторів та умов, що створюють можливості для здійснення інноваційної та інвестиційної діяльності, акумуляції та освоєння інвестиційних коштів з метою забезпечення динамічного розвитку і розширеного відтворення та досягнення конкурентоспроможності економіки.

Висновки. Результатом дослідження є виявлення основних змістовних характеристик інноваційно-інвестиційного потенціалу економіки. Проведений аналіз свідчить про складність ІПП як економічної категорії, що являє собою поліструктурну та динамічну систему, поєднуючи в собі дві підсистеми інноваційного та інвестиційного потенціалу, які взаємодіють та взаємодоповнюють одна одну. У свою чергу, структурні елементи даних підсистем ІП та ІнвП дають змогу зрозуміти сутність, ціль, можливість та результативну спрямованість інноваційно-інвестиційної

діяльності, адже вони включають не лише ресурсне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності, а й інвестиційну привабливість, здатність до абсорбції капіталу та інноваційну спрямованість інвестиційних коштів задля підвищення конкурентоспроможності та створення передумов для забезпечення переходу до нового етапу розвитку економіки. Таким чином, необхідною умовою відтворення ІІІ є паралельна реалізація та взаємодія ІІ та ІІІ.

В сучасній літературі не існує єдиного підходу до трактування змісту та структури як інноваційного та інвестиційного потенціалів окремо, так і інноваційно-інвестиційного потенціалу в цілому. Це зумовлює необхідність подальшого дослідження даних економічних понять, механізмів їх формування, взаємодії та реалізації, з урахуванням важливості відтворення інноваційно-інвестиційного потенціалу в контексті забезпечення конкурентоспроможності економіки. Систематизація та поглиблення поглядів та підходів науковців на сутність та структуру ІІ, ІІІ та ІІІ дозволяє сконцентрувати увагу на перспективах дослідження особливостей відтворення інноваційно-інвестиційного потенціалу, його оцінці та місця в забезпеченні конкурентоспроможності економіки в умовах глобалізації.

1. Сучасний словник іншомовних слів / [уклад. О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк]. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.
2. Словарь иностранных слов с приложениями / [ред. В. Бутромеев]. – М. : «Престиж книга» ; «РИПОЛ Классик», 2006. – 544 с.
3. Большая Советская Энциклопедия : в 30 т. / [ред. Б.А. Введенский]. – М. : «Советская энциклопедия», 1969–1978. Т. 20. – 1975. – 428 с.
4. Большой энциклопедический словарь / [ред. А.М. Прохоров]. – СПб. : Большая Рос. энцикл., 2000. – 1456 с.
5. *Нойбауэр Х.* Инновационная деятельность на малых и средних предприятиях / *Х. Нойбауэр* // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – № 3. – С. 65–67.
6. *Федонін О.С.* Потенціал підприємства : формування та оцінка / *О.С. Федонін*. – К. : КНЕУ, 2006. – 316 с.
7. *Євдокимов Ф.І.* Дослідження категорії «економічний потенціал промислового підприємства» / *Ф.І. Євдокимов, О.В. Мізіна* // Наук. пр. ДонНТУ. Серія: економічна. – 2004. – Вип. 75. – С. 54–59.
8. Экономический потенциал развитого социализма / [под ред. Б.М. Мочалова]. – М. : Экономика, 1982. – 175 с.
9. *Кравченко С.И.* Исследование сущности инновационного потенциала / *С.И. Кравченко, И.С. Кладченко* // Науч. тр. ДонНТУ. Серія: економіческая. – 2003. – Вип. 68. – С. 88–96.
10. *Яковец Ю.В.* Инновации: теория, механизм, государственное регулирование / *Ю.В. Яковец, В.И. Кушлин, А.Н. Козырев*. – М. : РАГС, 2000.
11. *Данько М.С.* Інноваційний потенціал у промисловості України / *М.С. Данько* // Економіст. – 1999. – № 10. – С. 26–32.
12. *Мешко Н.П.* Інвестиційно-інноваційний потенціал регіону: критерії оцінки та проблеми формування / *Н.П. Мешко* // Екон. простір. – 2008. – № 10. – С. 78–88.
13. Наука в інформаційному просторі : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 30–31 жовт. 2009 р. : в 6 т. – Дніпропетровськ : Біла К.О., 2009. – т6. Папп Н.В. Особливості формування інноваційного потенціалу регіону. – 2009. – Т. 6. – С. 68–70.

14. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці : моногр. / [за заг. ред. С.М. Ілляшенка]. – Суми : ВТД «Університет. книга», 2005. – 582 с.
15. Марченко Е.М. К вопросу об оценке инновационного потенциала / Е.М. Марченко, М.В. Разумова // ВЛГУ: электронный журнал. – 2007. – № 18.
16. *Беззубко Л.В.* Інноваційний потенціал / Л.В.Беззубко, С.Є.Захаров, Н.М.Свешнікова. – Донецьк, 2008. – 202 с.
17. *Архієреєв С.І.* Інноваційний потенціал України / С.І. Архієреєв, Т.В. Тарасенко. – Х. : Золоті сторінки, 2008. – 112 с.
18. *Кокурин Д.И.* Инновационная деятельность / Д.И. Кокурин. – М. : Экзамен, 2001. – 575с.
19. Рынок: Бизнес. Коммерция. Экономика : толковый терминологический словарь / [сост. В.А. Калашников ; под общ. ред. А.П. Дашкова]. – М. : Маркетинг, 1998. – 403 с.
20. *Николаев А.И.* Инновационное развитие и инновационная культура / А.И. Николаев // Наука и наукознание. – 2001. – № 2. – С. 54–65.
21. *Забарна Е.М.* Інноваційно–інвестиційний фактор економічного розвитку України / Забарна Е.М. – О. : Ін-т проблем ринку та екон.-екол. досліджень НАН України, 2006. – 304 с.
22. *Лисин Б.* Инновационный потенциал как фактор развития / Б. Лисин, В. Фридлянов // Инновации. – 2002. – № 7. – С. 25.
23. *Лапин Е.В.* Экономический потенциал предприятия : моногр. / Лапин Е.В. – Сумы : ИТД «Университ. книга», 2002. – 310 с.
24. *Балабанов И.Т.* Кратный курс инновационного менеджмента : учеб. пособие / И.Т. Балабанов – Санкт–Петербург, 2000. – 350 с.
25. *Галушко Є.С.* Підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу в умовах переходу до ринкових відносин (на прикладі промислових підприємств Донбасу) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.02 «Підприємництво, менеджмент та маркетинг» / Є.С. Галушко. – Донецьк, 1999. – 23 с.
26. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / [за ред. В.О. Василенка]. – К. : ЦУЛ Фенікс, 2003. – 440 с.
27. *Капітан І.Б.* Формування структури інноваційного потенціалу підприємств і управління його розвитком / І.Б. Капітан // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 12 (66). – С. 130–137.
28. *Бородина Е.* Человеческий капитал как основной источник экономического роста / Е. Бородина // Экономика Украины. – 2003. – № 7. – С. 48–53.
29. *Alchian A.* Economic Forces at Work / A. Alchian. – Indianapolis, 1977.– 246 p.
30. *Егоров А.И.* Институционализм: инвестиционный потенциал: формирование и реализация / А.И. Егоров. – Х., 2007. – 188 с.
31. Національний інвестиційний потенціал як фундамент економічного зростання в Україні: матеріали 13 засідання «круглого столу» «Безпека економічних трансформацій», 7 лют. 2001 р. / наук. ред. Я.А. Жаліло. – К., 2001. – 96 с.
32. *Соболев В.М.* Менеджмент в области инвестиций и персонала: особенности в переходной экономике / В.М. Соболев, В.Е. Шердяков. – Х. : Бизнес-Информ, 1996. – 176 с.
33. *Бочаров В.В.* Инвестиционный менеджмент / В.В. Бочаров. – СПб. : Питер, 2000. – 151с.
34. *Намлієва Н.В.* Регламентация системы управления инвестиционным потенциалом предприятий [Электронный ресурс] / Н.В. Намлієва // Материалы Междунар. интернет-конф. «Современное состояние и перспективы развития финансового права», секция 16. Финансово-правовые аспекты государственного регулирования инвестиционной деятельности, 28 окт. 2009 г. – Режим доступа : <http://ndi-fp.asta.edu.ua/conf/index.php?topic=47.0>
35. Україна. Погляд у 21 століття. – К. : Видавн. дім «Комп'ютерні системи», 1998.

36. *Покатаєва К.П.* Теоретичні основи визначення категорій «інвестиційний потенціал» та «інвестиційна привабливість» / К.П. Покатаєва // Коммунальное хозяйство городов : науч.-техн. сб. Серия : Техн. науки. – 2007. – Вип. 75. – С. 262–268.
37. *Базилевич В.Д.* Інтелектуальна власність : креативи метафізичного пошуку / В.Д. Базилевич, В.В. Ільїн. – К. : Знання-Прес. – 687 с.
38. *Затопацька Т.Г.* Стратегія нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки / Т.Г. Затопацька, В.Л. Осецький // Фінанси України. – 2006. – № 7. – С. 38–49.
- Отримано 29.03.10*

И.В. Юхновский

СУЩНОСТЬ И СТРУКТУРА ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ЭКОНОМИКИ.

Исследована сущность и структура инновационно-инвестиционного потенциала экономики. Систематизированы основные подходы к трактовке и выделения основных направлений формирования инновационно-инвестиционного потенциала в контексте обеспечения потребностей расширенного воспроизводства экономики.

Ключевые слова: потенциал, инновационный потенциал, инвестиционный потенциал, инновационно-инвестиционный потенциал, инвестиционные ресурсы, инновационная деятельность.

I.V. Yukhnovsky

ESSENCE AND STRUCTURE OF INNOVATION-INVESTMENT POTENTIAL OF THE ECONOMY: BASIC APPROACHES AND TENDENCIES OF FORMATION

In the article is analyzed the essence and structure of innovation-investment potential of economy. Main approaches were systematized regarding definition and segregation of main concepts of innovation-investment potential formation in scope of provision of requirements of extended reproduction of economy.

Keywords: potential, innovative potential, investment potential, innovation-investment potential, investment resources, innovative activity.